

CONEIX LA FESTA: DANSES POPULARS TRADICIONALS CATALANES

PATRÍCIA FLORENZA SATORRES
AMB LA COL·LABORACIÓ DE LAIA PÉREZ RODRÍGUEZ
Escola Pública Guillem Fortuny (Cambrils)

RESUM

Durant el curs escolar, la festivitat de Sant Jordi és el moment adient per manifestar el gust per la lectura i, amb un caire lúdic i festiu, exaltar les manifestacions pròpies de Catalunya com a tret d'identitat d'un poble i arrelament a aquest poble.

L'experiència uneix les nocions espai-temporals, el ritme, la dansa i el folklore. Es tracta d'una unitat de programació de danses populars tradicionals catalanes perquè l'alumnat aprengui ballant.

PARAULES CLAU

Dansa popular; tradició; folklore

ABSTRACT

The Saint George celebrations in Catalonia are the best time during the school year to encourage the students to discover the pleasure of reading. It is also the best time to show our popular and traditional dances as examples of our Catalan identity and roots.

Accordingly, I would like to present a lesson plan based on Catalan folk dances, that brings together notions of space-time, rhythm, dance and folklore and which is intended to allow students to learn through dance.

KEYWORDS

traditional dances; tradition; folklore

1. Justificació de la unitat

Quan observem els infants, sovint ens adonem que espontàniament es belluguen amb moviments rítmics, tot escoltant qualsevol música o so ritmat; aquesta necessitat de moviment és innata i utilitzen el cos com a instrument d'expressió.

Aquest moviment corporal es produeix en un espai i un temps. En l'anàlisi de la motricitat i els seus components, els factors de velocitat, l'ordenació seqüencial, la durada i la successió ens porten a l'estructuració del temps; mentre que l'orientació espacial, les trajectòries i les distàncies seran pròpies del component espacial (Aguirre-Garrote, 1994).

Així doncs, quant al temps, tenim en compte la velocitat del moviment i la seva durada; mentre que la relació amb l'individu referent a l'espai. Aquest pot ser: personal (el propi cos): quan piquem de mans, peus...; parcial (immediat al cos, sense desplaçament): davant-darrere, dalt-baix, dreta-esquerra..., o total (amb desplaçament corporal), per exemple: durant el moviment rítmic i la dansa.

De la interrelació de l'espai i el temps esdevé el ritme. Segons Plató, aquest és l'expressió de l'ordre i la simetria, penetra el cos dins de l'ànima i li revela l'harmonia de la seva personalitat. Aprofitant aquesta visió, partim dels bioritmes i els ritmes naturals del moviment lliure i espontani, passem a les marxes rítmiques a diferents tempos i a les cançons amb gestos o cançons joc i, per acabar, introduïm els infants en les cançons dansades o les danses organitzades.

Pel que fa a la dansa, és un art consistent a expressar-se mitjançant els moviments del cos al ritme de la música. Al llarg del temps, la dansa sempre ha tingut i té un lloc inqüestionable, tot i que aquest ha variat en funció de les característiques de cada cultura.

Pel que fa a les danses tradicionals, aquestes s'han transmès oralment de generació en generació, amb els seus ritmes prosòdics i les seves cançons, i això n'ha permès conrear els elements etnomusicals bàsics. Aquests s'imiten, i així es guarden i es transmeten les pautes de comportament, els sistemes jeràrquics, la visió de les coses, els símbols i el lèxic del món adult per comprendre'n millor la història i la cultura. (Martín Escobar, 2005)

Segons Ayats (2004), la música tradicional catalana s'ha emprat com a procés de construcció d'una identitat alternativa, enfront d'un model social musical considerat hegemònic. La voluntat de recuperar la música popular i tradicional rau en un procés de construcció identitària procedent d'un passat genuí i propi. La seva expressió festiva és participativa, activa, de confraternització igualitària, oberta al grup, on tothom és benvingut, amb el català com a llengua vehicular i amb vinculació amb el món rural de l'època antiga.

Avui dia, en qualsevol seguici festiu, hi trobem, juntament amb els gegants, nans i altres entremesos, grups de persones executant balls populars o d'exhibició, al so de músiques i coreografies diverses. De balls n'hi ha de molts tipus, però en destaquen la sardana, el ball de bastons i el ball de cintes.

La *sardana*, des d'un punt de vista coreogràfic, és una dansa popular col·lectiva que ballen un nombre indeterminat de dansaires, agafats de les mans, formant una rotllana que mira al centre i es balanceja de dreta a esquerra puntejant amb els peus els compassos de la música¹.

Pel que fa al *ball de bastons*, és una dansa col·lectiva que es balla en grups de 8 a 16 persones. Els balladors es posen en dues rengles —que també poden ser quadres o rotlles— i, amb uns bastons de fusta curts que duen a les mans, colpegen acompanyadament i rítmicament els uns contra els altres seguint una coreografia preestablerta i una melodia tocada per diferents instruments, normalment la gralla i el tabal².

Per acabar, el *ball de cintes* és una dansa joc en què els balladors, vestits de colors o de blanc, van trenant cintes de colors entorn del braç aixecat del qui les agafa totes per un cap, o bé entorn d'un pal molt alt, que a vegades sosté una gran magrana de cartó d'on pengen les cintes³.

Dit això, l'aplicació didàctica que duem a terme a l'Escola Guillem Fortuny és una unitat de programació interdisciplinària (Educació Física i

1 Generalitat de Catalunya (s.d.). "Sardana. Música i identitat en la dansa catalana més popular". Consultat el 2 de març de 2021. <<http://patrimoni.gencat.cat/ca/coleccio/sardana>>

2 Carrera, M. (2004, 16 de març). "El ball de bastons". Consultat el 2 de març de 2021. <http://www.festes.org/articles.php?id=27>

3 Gran enciclopèdia catalana (2013). "Ball de cintes". Consultat el 2 de març de 2021. <<https://www.enciclopedia.cat/search/terms/472183/ball%20de%20cintes>>

Música), vertical (de 1r a 6è), d'expressió corporal, anomenada: “Coneix la festa: Danses populars tradicionals catalanes”, on l'espai temps, el ritme, la dansa i el folklore popular tradicional tenen un paper molt important.

2. Objectius

En aquesta experiència hi treballem els següents objectius distribuïts per cicles.

<i>CICLE INICIAL</i>	<i>CICLE MITJÀ</i>	<i>CICLE SUPERIOR</i>
Explorar els bioritmes (batec del cor, respiracions per minut, son, gana...). Experimentar els ritmes naturals del moviment lliure i espontani. Practicar jocs ritmicoexpressius. Improvisar moviments sobre una base musical. Realitzar els moviments propis de la sardana. Mostrar interès envers les danses tradicionals catalanes.	Inventar petits patrons rítmics amb el moviment corporal. Reproduir cançons amb gestos o cançons joc. Sincronitzar els gestos amb la pulsació de la cançó. Realitzar els moviments propis del ball de bastons. Apreciar la dansa popular tradicional com a tret d'identitat d'un poble.	Inventar diferents ritmes emprant diferents parts del cos. Reproduir amb el cos un ritme percudit i creat per un company. Crear una polirítmia on cada membre del grup tingui el seu propi patró rítmic. Realitzar els moviments propis del ball de cintes. Conèixer diferents danses tradicionals catalanes.

3. Descripció de l'experiència

Al llarg del curs escolar, intentem oferir activitats dinàmiques i variades als nostres infants perquè assoleixin un bagatge motor tan ampli i ric com sigui possible. Tanmateix, aquestes activitats han de ser significatives i ajustades als objectius didàctics que ens plantejem a partir del Decret 119/2015.

Aquesta unitat de programació és interdisciplinària en treballar les danses populars tradicionals des de diferents àrees: Educació Artística (Música) i Educació Física. Aquesta experiència la duem a terme al tercer trimestre de curs, per poder aprofitar els aprenentatges assolits en la festa de Sant Jordi.

Té una durada de 8 sessions i, tot i que es programen les mateixes activitats per a cadascun dels nivells dins del mateix cicle, el grau d'exigència per part del mestre i el grau d'assoliment per part de l'infant no són els mateixos.

3.1 Les activitats programades per al cicle inicial (6-8 anys)

- Explorar els bioritmes (el batec del cor, les respiracions per minut, la son, la gana...).
- Fer marxes rítmiques naturals: caminar, fer saltirons³², córrer..., mitjançant el moviment lliure.
- Crear ritmes amb diferents parts del cos (mans, peus, boca...).
- Reproduir coreografies de percussió corporal (per exemple, “Bim bam”, “La dansa pirata”...).
- Escoltar la música escollida per aprendre a ballar la sardana: “La Maria Cistellera” (compàs binari).
- Crear un musicograma per diferenciar les parts de la peça musical (introducció, blocs musicals i coda).
- Aprendre els passos curts sense música. Fer una tirada de 8 passos curts. Hi afegim la música.
- Aprendre els passos llargs sense música. Fer una tirada de 4 passos llargs. Hi afegim la música.
- Situar-se en rotllana agafats de les mans (noi-noia). Als passos curts ens agafem de les mans amb els braços cap avall i als passos llargs els aixequem. Sempre es comença amb el peu dret.
- Ballar els passos curts i llargs amb música.
- Preguntar, els alumnes, als pares i/o avis si saben ballar sardanes. Les respostes es recullen en un qüestionari penjat a la plataforma Classroom.
- Visitar l'associació sardanista de la localitat: entrevista, ballada amb ells i posada en comú.
- Ballar danses populars tradicionals catalanes: els alumnes de cicle inicial (1r i 2n de primària) interpreten la sardana “La Maria Cistellera” en la diada de Sant Jordi.
- Posar en comú els llocs de la localitat on es pot gaudir de la representació d'aquesta dansa.

3.2 Les activitats programades per al cicle mitjà (8-10 anys)

- Reproduir marxes rítmiques a diferents tempos.
- Fer cançons amb gestos.
- Realitzar cançons joc (fer rotlana, saltar a corda, saltar a la goma elàstica...).
- Improvisar patrons rítmics amb moviment corporal i escrits amb llenguatge musical.
- Realitzar i inventar ritmes amb diferents parts del cos (mans, peus, boca...).
- Reproduir coreografies de percussió corporal (“Dance Monkey”) o del repte viral (“Oh, nanana”).
- Recordar la dansa apresada al cicle inicial.
- Treballar del compàs quaternari per introduir-nos en la música escollida.
- Escoltar la cançó per aprendre el ball de bastons: “Violet sant Pere”.
- Crear un musicograma per diferenciar les parts de la peça musical (introducció, blocs musicals i coda).
- Aprendre com s’agafa el bastó i les mesures de seguretat per no fer-se mal durant el colpeig amb el company.
- Situar-se en dues fileres, avançar fent saltiró durant la introducció de la cançó. Hi afegim la música.
- Aprendre els passos en grups de quatre (picar al terra, fer el creuat, picar el bastó dret amb el company i, després, l’esquerre). Es repeteix amb la contraparella i després en diagonal, una parella avall i l’altra a dalt. Hi afegim la música.
- Molinet (unir el bastó de la mà dreta de cadascú mentre fan una volta). Es repeteix cap a l’esquerra, amb el bastó de la mà esquerra. Hi afegim la música.
- Ball de gitanes (fer un passadís ajuntant els bastons amb els de la parella i anar passant per sota fent saltiró). Hi afegim la música.
- Ballar tots els passos apresos amb música.
- Preguntar, l’alumnat, als pares i/o avis si saben ballar el ball de bastons. Les respostes es recullen en un qüestionari penjat a la plataforma Classroom.
- Visitar el grup del ball de bastons de la localitat: entrevista, ballada amb ells i posada en comú.
- Ballar danses populars tradicionals catalanes: els alumnes de cicle mitjà (3r i 4t de primària) interpreten el ball de bastons “Violet Sant Pere” en la diada de Sant Jordi.
- Debatre sobre quan podem gaudir de la representació d’aquesta dansa (festivitats locals).
- Ballar la sardana amb tot l’alumnat i els mestres de l’escola com a recordatori del cicle anterior.

3.3 Les activitats programades per al cicle superior (10-12 anys)

- Reproduir coreografies de percussió corporal (per exemple, “Chandelier”, “We will rock you”...)
- Crear diferents patrons rítmics de manera individual i grupal.
- Improvisar amb el cos un patró rítmic creat per algun dels companys.
- Crear una polirítmia amb diferents patrons rítmics facilitats per la mestra o improvisats pels infants.
- Recordar les danses apreses al cicle inicial i al mitjà.
- Escoltar la música escollida per aprendre el ball de les cintes de les Preses a la vall d’Hostoles); el compàs binari.
- Crear un musicograma per diferenciar les parts de la peça musical (introducció, blocs musicals i coda).
- Els dansaires es col·loquen en dues fileres (blava o taronja, en funció del color de les cintes) de 4 balladors cadascuna i al mig d’aquestes dues fileres, el cap de colla o pilar. S’inicia la dansa amb “l’entrada del ball de gitanes” fent galop/saltiró, mantenint aquesta disposició. En la segona frase musical, cada dansaire li dona una punta de cinta al pilar i aquest les agafa amb la mà durant tota la dansa.
- Moviments per fer el teixit:
- La primera filera (blava) es desplaça fent una volta en sentit contrahorari i passa les seves cintes per damunt dels dansaires de la segona filera (taronja). D’aquesta manera, el braç del pilar comença a cobrir-se de les cintes de tots els companys. L’altra filera manté la pulsació fent punteig de manera alternativa amb els peus.
- La segona filera (taronja) fa el mateix passant les seves cintes per damunt dels dansaires de la primera filera (blava). L’altra filera manté la pulsació fent punteig.
- La primera filera (blava) fa una altra volta, aquest cop cada dansaire passa entre mig de dos dansaires de l’altra filera (taronja).
- Ídem, la segona filera (taronja).
- Moviments inversos als primers per desfer el teixit:
- En l’últim temps de la frase anterior, la segona filera fa un gir de 180° i es col·loca d’esquena al públic. Ara toca entortolligar les cintes del braç del cap de colla. Fan el mateix moviment, però en sentit contrari.
- Ídem, la primera filera (blava).
- En l’últim temps de la frase anterior, la segona filera fa un gir de 180° i fa una volta passant per sobre de la filera blava.
- Ídem, la primera filera (blava).
- Es col·loquen fent una rotllana al voltant del pilar de manera intercalada. Primer fan punteig tot voltant cap a la dreta i, després, cap a l’esquerra

- Final de dansa. El braç del pilar queda lliure de cintes i tots (les dues fileres i el pilar) tornen fent “l’entrada del ball de gitanes” fora d’escena.
- Afegir-hi la música.
- Ballar danses populars tradicionals catalanes: els alumnes de cicle superior (5è i 6è de primària) interpreten el ball de les cintes de les Preses a la vall d’Hostoles en la diada de Sant Jordi.
- Ballar la sardana amb tot l’alumnat i els mestres de l’escola com a recordatori d’altres cicles.

4. Recursos tecnològics en temps de pandèmia

En cas de confinament d’un grup classe, es creen diferents propostes rítmiques i expressivomotrius per treballar els continguts programats mitjançant l’aplicació Genially i es penguen a la plataforma Google Classroom.

Les propostes creades es poden consultar en els següents enllaços:

Els ritmes:

- <<https://view.genial.ly/5ec64a499a5fac0d9c092569/interactive-image-ritmes>>

La sardana:

- <<https://view.genial.ly/5ec8b84ef3aac90d34a3680d>>

El ball de bastons:

- <<https://view.genial.ly/5ec8f1f47607860d83c516b2/interactive-image-el-ball-de-bastons>>

Aquest material ens permet treballar amb metodologies com ara la classe inversa (*flipped classroom*) o adaptar-nos als diferents ritmes d’aprenentatge dels infants, ja que el material el podem visualitzar i practicar tantes vegades com calgui.

5. Procediment d’avaluació

Tenim en compte l’Ordre EDU/164/2016, de 14 de juny, per la qual es determinen el procediment, els documents i els requisits formals del procés d’avaluació en l’educació primària.

Dividim el procediment d'avaluació en dos grans blocs: l'avaluació per part del docent i l'avaluació per part de l'alumnat (autoavaluació i coavaluació). Tot seguit els detallem.

5.1. Avaluació per part del docent

Es realitza una avaluació inicial, formativa i sumativa, durant tot el procés d'ensenyament-aprenentatge, mitjançant una observació directa, i les dades s'anoten en una llista de control.

ALUMNE/A	Reprodueix i inventa ritmes amb diferents parts del cos	Executa correctament els passos de la dansa treballada	Sincronitza els gestos amb la pulsació i el tempo de la cançó	Coordina els moviments amb la resta de dansaires	Mostra interès per les diferents danses populars tradicionals catalanes

- **Molt assolit:** Ho fa bé en tots els exercicis.
- **Assolit:** Quasi sempre ho fa bé, però en algun exercici concret ho fa malament.
- **Assolit parcialment:** És irregular. En alguns exercicis ho fa bé i en d'altres no ho fa bé.
- **No assolit:** No ho fa bé en cap exercici.

5.2 Avaluació per part de l'alumnat

5.2.1 Autoavaluació

En finalitzar la unitat de programació, proposem a l'alumnat que pinti de taronja el seu grau d'implicació en el treball realitzat durant les sessions i de blau el seu grau d'implicació en el producte final, la dansa treballada. S'escullen aquest color com a símil del xandall de l'escola (samarreta taronja i pantaló blau).

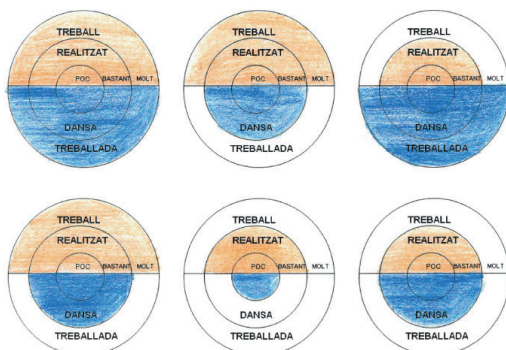

Figura 1. Exemple d'autoavaluació (cicle inicial i cicle mitjà, 3r)

La ballada de danses populars tradicionals es duu a terme la diada de Sant Jordi a la tarda. En tractar-se d'una diada especial per a l'escola, s'enregistren les diferents danses en vídeo. L'alumnat, després de visionar les imatges de la dansa representada, comprova si la seva autoavaluació és objectiva, crítica i es correspon amb les imatges.

5.2.2 Coavaluació o avaluació per parelles

Coincidint amb l'autoavaluació, proposem veure tots els vídeos enregistrats i cada alumne valora les representacions dels seus companys. Per fer-ho, disposen d'una rúbrica on s'especifiquen els aspectes a avaluar amb diferent grau, segons el nivell assolit. Aquí en podeu veure un exemple.

RÚBRICA DE DANSES POPULARS

ALUMNE/A:	OBSERVADOR:	DATA:		
	EXPERT	AVANÇAT	APRENENT	NOVELL
Passos de ball	Realitza correctament els diferents passos escolits. Sincronitza els seus moviments amb els dels companys/es.	Realitza els diferents passos escolits. Sovint sincronitza els seus moviments amb els dels companys.	Realitza pocs passos escolits. No sempre hi ha sincronització de moviments entre els membres del grup.	No realitza els passos escolits. Poca sincronització de moviments entre els membres del grup.
Ritme (moviments coordinats al ritme de la música)	Efectua els moviments de manera coordinada i "harmoniosa" dins del temps indicat de la cançó.	Mante els moviments dins del ritme i la pulsació de manera correcta.	No sempre manté els moviments dins del ritme i la pulsació de la cançó.	Li costa mantenir els moviments dins del ritme i la pulsació de la cançó.
Treball en equip	Sempre accepta i respecta als companys/es durant l'execució del ball. El grup no necessita ajuda per part del mestre.	Normalment accepta i respecta als companys/es durant l'execució del ball. Pocs vegades el grup necessita l'ajuda del mestre.	No sempre accepta i respecta als companys/es durant l'execució del ball. El grup necessita una mica d'ajuda per part del mestre.	Li costa acceptar als companys/es durant l'execució del ball. Sovint el grup necessita ajuda del mestre.
Actitud	Mostra molt bona predisposició i actitud envers a la dansa popular treballada. S'interessa molt per la cultura tradicional i el folklore català.	Mostra bona predisposició i actitud envers a la dansa popular treballada. Té bon interès per la cultura tradicional i el folklore català.	Mostra una actitud irregular envers a la dansa popular treballada. No sempre s'interessa per la cultura tradicional i el folklore català.	Mostra una actitud passiva envers a la dansa popular tradicional catalana. Poc interès per la cultura tradicional i el folklore català.
Propostes de millora				

Taula 1. Exemple de rúbrica per a la coavaluació (cicle mitjà, 4t, i cicle superior)

El fet de ser actiu en el procés d'avaluació fa que l'alumnat s'impliqui més en el seu procés d'ensenyament-aprenentatge.

Després d'haver treballat la dansa per separat (dances diferents, no coincidents en la temporalització de les àrees curriculars, diferent metodologia...) o de forma interdisciplinària, com es detalla en aquest article, podem afirmar que aquesta última afavoreix l'aprenentatge de la dansa.

Des de l'àrea de Música es posa èmfasi en la pulsació, el tempo, el ritme, la sincronització dels moviments amb la cançó, la bellesa del moviment..., mentre que, des de l'àrea d'Educació Física s'aborden els passos de la dansa; l'expressivitat facial, gestual i corporal de l'infant; la coordinació entre els dansaires...

6. Atenció educativa en el marc d'un sistema inclusiu (Decret 150/2017)

Perquè la inclusió sigui una realitat, han de donar-se uns principis fonamentals, que són:

- Mantenir una programació de referència.
- Propiciar la comprensió de la realitat.

- Seleccionar tasques inclusives.
- Adaptar les tasques i els jocs habituals.
- Aplicar mètodes inclusius d'ensenyament.
- Introduir l'esport específic i adaptat per a tots.

La nostra pràctica docent es basa a utilitzar estratègies inclusives enteses com a pràctiques educatives que afavoreixin que tot l'alumnat participi activament de la sessió, independentment de les capacitats, limitacions o característiques. Així doncs, valorem les diferències individuals com a font d'enriquiment mutu i sentiment de pertinença al grup (escola inclusiva).

7. Recursos i espais

Les instal·lacions que utilitzem per dur a terme aquesta unitat són: l'aula ordinària, l'aula de música, el gimnàs, el pati o la pista poliesportiva i els vestidors.

El material utilitzat és l'ordinador amb altaveus, els bastons, les cintes, el necesser (amb sabó líquid, tovallola i pinta o raspall) i la samarreta de recanvi per practicar els hàbits higiènics.

8. Conclusions

Cada curs escolar realitzem un projecte interdisciplinari on treballem un tema des de les diferents àrees curriculars. En aquest cas, escollim "Coneix la festa". Des de l'àrea artística, concretament l'àrea de Visual i Plàstica, es confecciona el gegant de l'escola: en Guillem. En el seu bateig (presentació davant de tot l'alumnat de l'escola), es proposa que es ballin les danses populars tradicionals catalanes treballades a Música i Educació Física, amb l'acompanyament dels grallers.

En finalitzar la unitat de programació, l'alumnat de cicle inicial aprèn a reproduir i improvisar ritmes, principalment amb les mans i els peus, descobreix el sentit del ritme i el gust pel ball, mitjançant l'aprenentatge d'una dansa tradicional (en aquest cas, la sardana).

Tan bona és la valoració d'aquesta experiència per part del claustre de professors i de la comunitat educativa, que es proposa que tot l'alumnat i tot el professorat facin una ballada de sardanes.

Figura 1. Ballada de sardanes.

Al cicle mitjà, es consoliden els coneixements apresos al cicle inicial i aprenen una altra dansa (en aquest cas, el ball de bastons).

Figura 2 i 3. Ball de bastons.

En el cicle superior els alumnes representen el ball de les cintes, de manera que, quan acaben la primària, coneixen les danses populars tradicionals catalanes més conegudes.

Tanmateix, el nostre centre forma part del projecte Comenius: “Sharing today, saving for tomorrow”, on cada país participant mostra les seves tradicions a la resta com a tret d'identitat d'un poble i com a font d'enriquiment mutu.

En l'acte en què donem la benvinguda als mestres d'Anglaterra, Irlanda, Alemanya, Noruega i Finlàndia, els alumnes de cicle mitjà representen el ball de bastons.

En la nostra visita a Limavady (Irlanda del Nord), els mestres participants ensenyem jocs i danses populars tradicionals de cadascun dels nostres països. En el nostre cas, ensenyem el ball de les cintes com a ball típic català als alumnes irlandesos.

Figura 4. Ball de les cintes.

Les danses populars tradicionals estan enllaçades a les arrels històriques dels pobles. Per aquest motiu, pensem que és important que el nostre alumnat conegui la cultura i les tradicions del lloc on viuen, per poder ser actius, el dia de demà, en la societat en què viuen.

Fruit dels aprenentatges assolits i de les sensacions expressades pels infants, valorem molt positivament l'experiència. Continuarem treballant en aquesta direcció, per tal que els xiquets aprenguin (en aquest cas, ballant) i gaudeixin de les activitats programades.

“La rítmica” introdueix la persona a sentir
i experimentar corporalment la música.

(E.J. Dalcroze)

“Viure la música, no ensenyar-la.

Aprofitar tot allò que neix naturalment en els nostres gestos, moviments corporals...”

(Núria Trias i Llongueres)

Bibliografia

- AGUIRRE, J.; GAMOTE, N. (1994). *La Educación Física en primaria*. Edelvives.
- AMADES, J. (1950-56). “Ball de cintes (de les Preses, a la vall d'en Bas)”. A *Costumari català*. Versió digital (2013).
- AYATS, J. (2004). “Los grups de música tradicional en Catalunya o la construcción de una identidad alternativa”. *TRANS. Revista Transcultural de Música*, desembre, núm. 8, Sociedad de Etnomusicología (SIBE). Recuperat de: <https://www.researchgate.net/publication/28111921_Los_grupos_de_musica_tradicional_en_la_actual_Catalunya_o_la_construccion_de_una_identidad_alternativa>.
- Decret 119/2015, de 23 de juny, d'ordenació de l'educació primària. Departament d'Ensenyament. Generalitat de Catalunya.
- GENERALITAT DE CATALUNYA. Departament d'Ensenyament (2002). “Cançons populars i tradicionals a l'escola. Propostes didàctiques i metodològiques”.
- MAIDEU, J. (1998). *Llibre de cançons. Crestomatia de cançons tradicional catalanes*. Eumo Editorial. 3a edició.
- MARTÍN ESCOBAR, M.J. (2005). “Del movimiento a la danza en educación musical”. *Educatio*, núm. 23, pàg. 125-139.
- Ordre EDU/164/2016, de 14 de juny, per la qual es determinen el procediment i els documents i requisits formals del procés d'avaluació en l'educació primària.

Enllaços d'interès

- GENERALITAT DE CATALUNYA (s.d.). “La sardana. Patrimoni cultural”. Consultat el 2 de març de 2021: <<http://patrimoni.gencat.cat/ca/coleccio/sardana>>.

- CARRERA, M. (2004, 16 de març). “El ball de bastons”. Consultat el 2 de març de 2021: <<http://www.festes.org/articles.php?id=27>>.
- TORRES, L. (s.d.). “Ball de cintes (de les Preses a la vall d’Hostoles)”. Consultat el 2 de març de 2021: <<http://www.xtec.cat/~ltorres3/projecte/d5/cintes/cintes.html>>.
- GRAN ENCICLOPÈDIA CATALANA (2013). “Ball de cintes”. Consultat el 2 de març de 2021: <<https://www.enciclopedia.cat/search/terms/472183/ball%20de%20cintes>>.

Percussió corporal

- KINDERLIEDER MACHEN SPASS (2016, 18 de maig). “Bim bam”. YouTube: <<https://youtu.be/U7Bcg8GgfsA>>.
- RECURSOS MANUEL IBÁÑEZ (2018, 13 de març). “La dansa pirata”. YouTube: <<https://youtu.be/a5c4sIyaPpw>>.
- Marc TORMO PÉREZ (2020, 7 de maig). “Dance Monkey”. YouTube: <https://youtu.be/7_Gci6pgd3E>.
- JAC DANCE (2020, 18 de març). “Oh Na Na Na Challenge”. YouTube: <<https://youtu.be/afmXWrw3Fho>>.
- Paula VICENTE ÁLVAREZ (2020, 13 d’abril). Chandelier. YouTube: <<https://youtu.be/2R4Ihyn3pA8>>.
- DANCES UP TROUPE (2019, 26 de febrer). “We will rock you”. YouTube: <<https://youtu.be/9HtRyc3ixrc>>.